

העברית במרוצת הדורות בדגש על העברית החדשה ותחייתה

מה ידוע לכם על ההיסטוריה של העברית?

ד"ר ריקי תמיר

נושאי המצגת

בדגש מיוחד
על תחיית
השפה העברית

ההיסטוריה של
השפה העברית-
על קצה המזלג

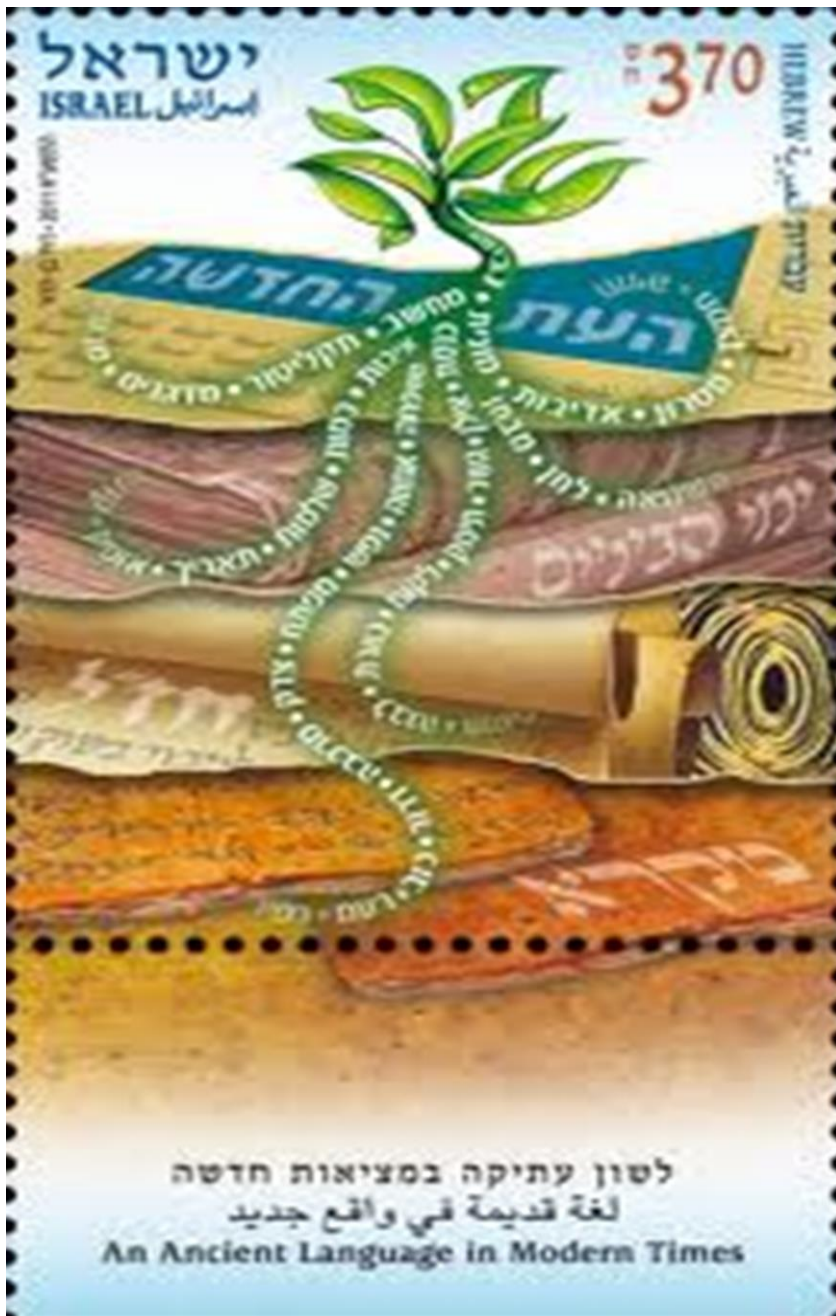

סיפורה של העברית משתרע על פני אלפי שנים

מתוך המאמר "המסע המופלא של העברית" רוביק רוזנטל (מתוך המאמר)

העברית עברה גלגולים ותהפוכות, יחסים משתנים בין לשון הדיבור ולשון הכתב, שרדה והתעשרה ממגעים עם תרבויות ולשונות, וחוללה מהפכה יחידה במינה: מעבר משפת הקודש לשפה אופפת כל במרחב הגאוגרפי שבו נולדה.

המסע המופלא של העברית הוא מסע לשוני היסטורי המתפרש על מעל 3,000 שנה. במסע הזה היו לעברית סיבות רבות להיעלם, להיקבר בחרסים עתיקים ולהישכח. היא הייתה שפה של ממלכה קטנה, מפוצלת לשבטים, בדומה לממלכות קטנות מצפונה, מדרומה וממזרחה שיצרו אף הן שפה משלהן אך לא שרדו. זה לא קרה. קרה ההיפך, ולמעלה מזה. העברית שרדה את חורבן הממלכה, הגירוש והגלות שלבשו צורה ופשטו צורה לאורך הדורות, ותוך כדי תהפוכות ההיסטוריה היהודית שבה ושוב ושוב והמציאה את עצמה מחדש. בכל שלב חדש נותרו בידיה נכסי השלב הקודם, והיא הוסיפה עליהם עוד ועוד מילים, כללי התנהגות, סגנונות, טקסטים חדשים שהלכו ונערמו זה על זה. ובתוך אלה הותירה נכס צאן ברזל המהדהד את השפעתה על תרבות העולם: התנ"ך.

רובדי העברית

תקופת המקרא

תקופת חז"ל

ימי הביניים

העת החדשה

רובדי העברית

על רובדי העברית - מאמר

לקריאת המאמר

[למאמר](#)

המסע המופלא של העברית

רוביק רוזנטל | 07 בדצמבר 2015

הוצג לראשונה בסדרה "עברית יפה שפה" בבית אריאלה, 6.12.15

מה הקשר בין שלושת הטקסטים? איזה רובד לשוני משתקף בכל טקסט?

המִצֵּה פֶּאֶרֶץ הִיָּה קֶשֶׁה מְאֹד
מִחִינָה כִּלְכִּלִּית. אִפְרָם לֹא
הִצִּיחַ לַהֲתַפְרֹס בְּכֶבֶד וּלְכַן
הַחֲלִיט לַעֲבֹר לְמִצְרַיִם לְזִמְנָה.
כִּשְׁהִתְקַרַּב לְעַבְדֵי מִצְרַיִם
אָמַר לְאֵתָּו: אֵת כִּאֲלֹ מִה
לֵה יִפֶּה. אִם יִדְּעוּ בְּמִצְרַיִם
שֶׁאֵת אֵתִי בִטָּח יִחְסְלוּ אוֹתִי.
וְאֵלֶּה תִּלְבִּי שֶׁאֵת אֲחֹת עֲלִי.

מִצֵּה שֶׁבֶּא רִיבְעוֹן לְעוֹלָם
וַיֵּרֶד אִפְרָם לְמִצְרַיִם לְדוֹר
שֶׁ, שְׂרִיבְעוֹן קֶשֶׁה הִיָּה. כִּיּוֹן
שֶׁהֲלִיץ קְרוֹב לְמִצְרַיִם אָמַר
לֵה, לְשֵׁרִי אֵתָּו: יוֹדֵעַ אֲנִי
בִּיָּךְ שֶׁאֵת אֵתִי נֹאֵה, לְמַחֲרָה
כִּשְׂרִיאוּ אוֹתְךָ מִצְרַיִם הֵם
אוֹמְרִים: אֵתָּו הִיא לוֹ
וְנִמְצָאוּ הַרְבֵּי אוֹתִי
וְמִקִּיּוֹמִי אוֹתְךָ. בְּקֶשֶׁה
מִמֶּךָ אֲמַרִּי: אֲחֹתִי אֲנִי.

וַיְהִי רָצֹה, פֶּאֶרֶץ; וַיֵּרֶד אִפְרָם
לְמִצְרַיִם לְעֹבֵד עַם, כִּי-כֶבֶד הָרָצֹה
פֶּאֶרֶץ. יֵא וַיְהִי, כִּאֲשֶׁר הִקְרִיב
לְעַבְדֵי מִצְרַיִם; וַיֹּאמֶר, אֶל-עֲרֵי
אֵתָּו, הִנֵּה-נֹא יוֹדֵעַתִּי, כִּי אֵתִי
יִפֶּת-מִרְאֵה אֵת. יֵה וְהִיָּה, כִּי-
יִרְאוּ אוֹתְךָ הַמִּצְרַיִם, וְאָמְרוּ, אֵתָּו
לֵאמֹר; וְהִרְאֵנוּ אוֹתְךָ יִחְיוּ. יֵה
אֲמַרִּי-נֹא, אֲחֹתִי אֵת--לְמַעַן
יִשָּׁה-לִּי בְּעֹבְדֵי, וְחִיתָה נִפְשִׁי
בְּעַלְלִיךָ.

לקריאה נוספת

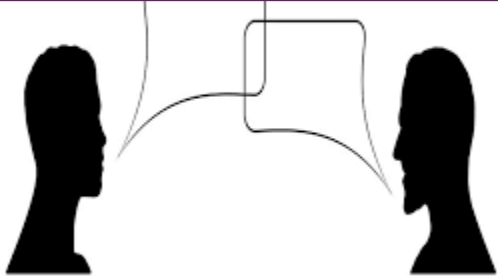
- לשון המקרא
- לשון חכמים
- לשון הגלות
- תחיית השפה העברית

העברית בעת החדשה

תחיית השפה העברית

מהי תחיית השפה העברית? מיהם מחייה? מהן הסיבות להצלחתה?

מהי תחיית השפה העברית?

תהליך שבמסגרתו נוסף לשפה העברית הכתובה, ששימשה בעיקר לצרכים דתיים, ממד נוסף- דיבור יום-יומי.

העברית הופכת לכלי תקשורת סדיר ועיקרי בחיים הפרטיים ובפעילויות ציבוריות ובהוראה.

ראשיתו של התהליך הוא בסוף המאה ה-19 תחילת המאה ה-20.

העלייה הראשונה - 1881-1882

העלייה מונה כ-25 אלף איש

בעלייה זו מתגבשים מוסדות חינוך עבריים, העברית מתחילה לשמש לשון ההוראה והחינוך

הלימודים מתקיימים בעברית (עברית בעברית) – שיטה שפותחה ע"י יצחק אפשטיין

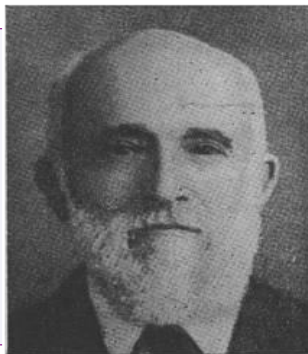
העלייה הראשונה 1881-1882

הוקמו מוסדות חינוך ששפת ההוראה שלהם היא עברית

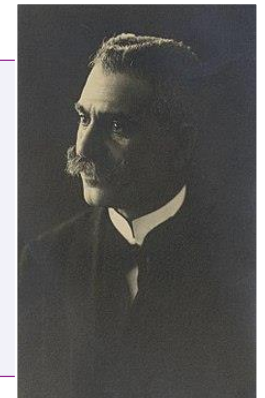
ביפו, ישראל בלקינד

כי"ח בירושלים,
נסים בכר

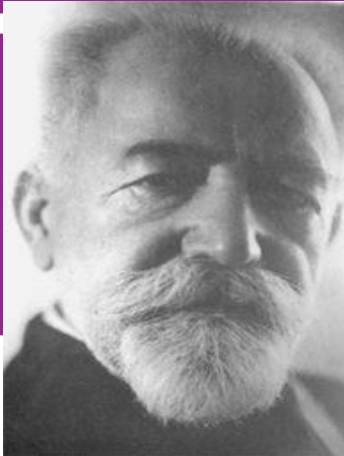
בראשון לציון, דוד
יודלביץ

דמויות בולטות בעלייה הראשונה שפעלו למען העברית

אליעזר בן יהודה

יצחק אפשטיין

אליעזר בן יהודה: מדוע נקרא מחייה השפה העברית?

- התפיסה- השפה היא חלק מלאום

- מדיניות הלשון – תקיפות. רק דיבור בעברית

- מילון מודרני ראשון - הבסיס למילונאות החדשה: לא הכניס צורות ארמיות + מילים שלא ממקור שמי (25000 מילים)

- חידושי לשון – מדרכה, מגהץ, אדמת, גלידה, חביתה, חממה, מטריה, אדיב, גמיש, חגיגי, רשמי, ליטף, דפדף, זמזם (תגובה: המחריבים המרחיבים)

אליעזר בן יהודה

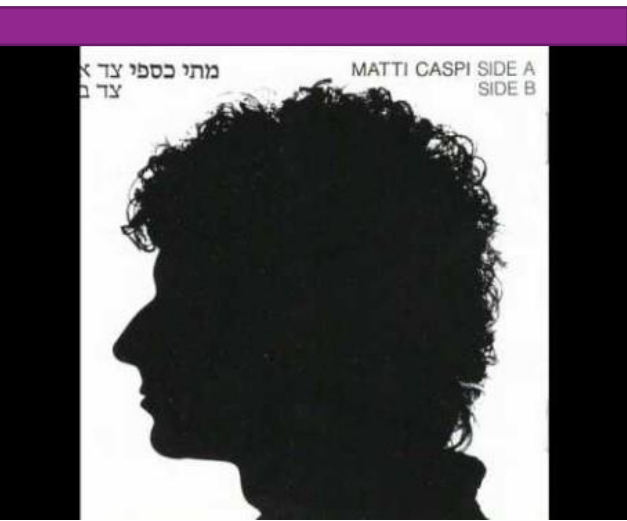
<https://www.youtube.com/watch?v=Jt2gLGvLKW0>

מילים: ירון לונדון

לחן: מתי כספי

ובן נולד לו, וכזאת האיש אמר:
זה הבכור אקרא לו בן יהודה איתמר
שמינקות ועד קמילה, מיום בואו
בברית מילה ועד מותו -
כרותה לו ברית עם העברית
ומלחמה לו את הלעז להכרית.
איתמר - אכן היה לגבר,
קומת תמר ויפי צורה וסבר,
והלשון בפיו הייתה שפת עבר.
איתמר בן אבי,
שאביו היה נביא
גבר כלבבי.

כמו הנביאים הקנאים לשם
הוא קינא לפועל ולתואר ולשם.
ובחצות, העששית בחלונו,
היה רושם במילונו תילי תילים
מילים יפות, מילים עפות,
מתגלגלות מן הלשון.
אליעזר, מתי תשכב לישון
הן קומתך כמעט אפיים שחה
והעברית אשר חיכתה אלפיים
היא תמתין לך עד בוא השחר.

על אליעזר בן יהודה – חומרים כתובים

אליעזר בן־יהודה

(האקדמיה ללשון
העברית)

חמדה בן־יהודה
ו"מלחמתה עם השטן":
מפעלה הלא ידוע –
מאמר הפקת המילון –

על אליעזר בן יהודה – סרטונים

מתוכנית הטלוויזיה "[שרתי לך ארצי](#)". דן אלמגור, אליהו הכהן ושתי הבנות של אליעזר בן יהודה- עדה ודולה

הרצאה: אליעזר בן-יהודה: תחיית הלשון והחזון הציוני/
רוביק רוזנטל

סקירה: אליעזר בן-יהודה: תרומתו להפצת הלשון
העברית ולתחייתה

תוכנית - חדשות מהעבר: אליעזר בן-יהודה, תחיית
השפה העברית

[כתבה](#): אליעזר בן יהודה ובנו איתמר

שידורי בכורה → שידורי בכורה → שידורי בכורה

יצחק אפשטיין ותרומתו לשפה העברית

- חבר ועד הלשון מתרפ"ו (1926)
- השתתף בוועדות מינוח רבות: בניין, נגרות, כימיה, כלים ותבשילים, כינור, גאוגרפיה, מתמטיקה, צבעים, פיזיקה, פסיכולוגיה; סייע בקביעת מונחי תפירה (לחברת זינגר)
- על יצחק אפשטיין ראו גם ב[מאמר](#).

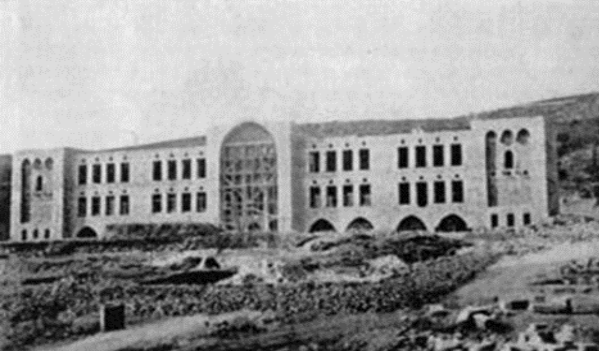
- [שיר](#) שכתב – עברים אנחנו:

העלייה השנייה 1904-1914

העלייה מונה כ- 35 אלף איש

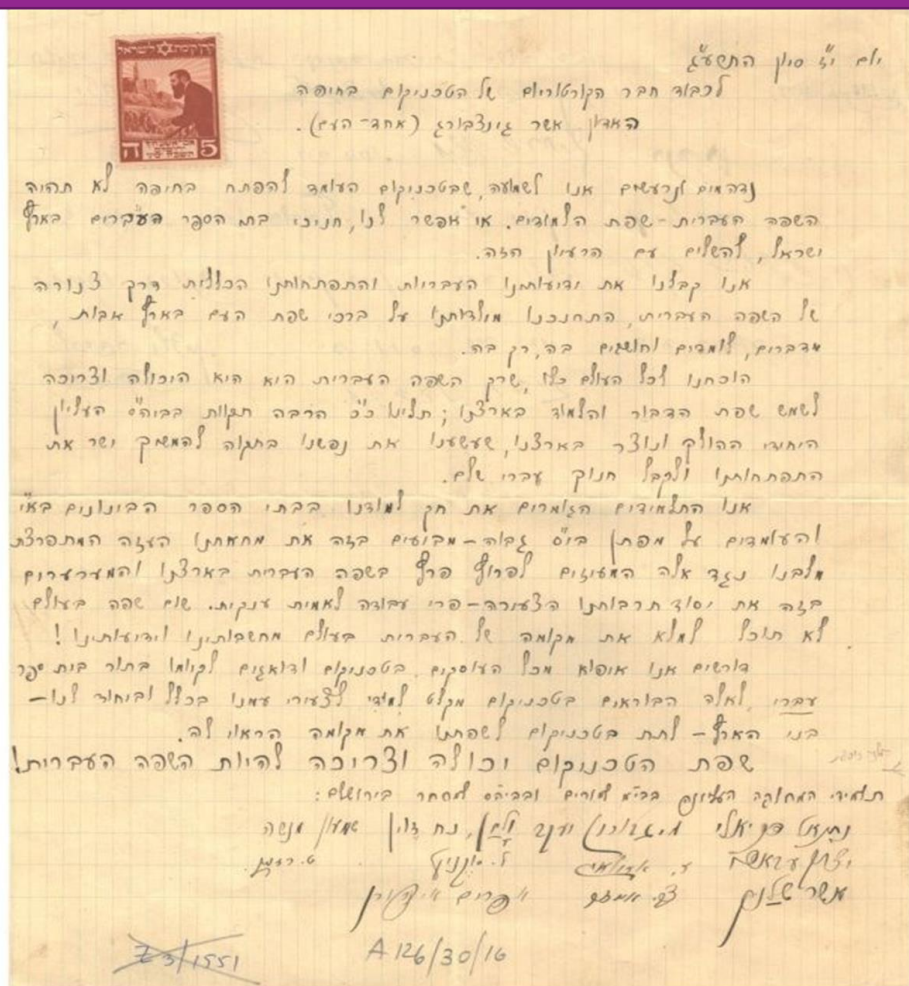
במסגרת העלייה התגבשו מסגרות חברתיות
משמעותיות של היישוב היהודי

הדיבור העברי עובר מתחומי בית הספר,
מחוגי הסופרים והמשכילים אל הרחוב,
השווקים, מקומות העבודה והחיים הציבוריים.

אירוע מרכזי – מלחמת השפות 1913-1914

- מאבק שפורץ בעקבות החלטה שפת ההוראה בטכניון תהיה גרמנית.
- ההחלטה עוררה זעם במיוחד בקרב התלמידים
- נקבע שבטכניון ילמדו בעברית ולא בגרמנית.
- הניצחון הזה קבע את העברית כשפת הלימוד בכל מוסדות ההשכלה והחינוך לעתיד לבוא.
- בתקופת המנדט- העברית היא שפה רשמית

מקורות מידע על מלחמת השפות

סרטונים	חומרים כתובים	
מלחמת השפות		מלחמת השפות (האקדמיה ללשון העברית)
שתי נקודות מבט (מלחמת השפות)		

מהעלייה השנייה ועד קום המדינה

■ התשתית הלשונית מתבססת בתחומי חיים רבים בישראל.

■ אחוז יודעי העברית ביישוב עלה בהדרגה: מ-25% בשנת 1914 ל-70% ב-1948.

בן גוריון והעברית- [לקריאה](#)

הקמת המדינה וצורכי השפה

דוד בן-גוריון ראה חשיבות רבה בקידומה ובהפצתה של העברית

- פעל לקביעת מונחים עבריים למוסדות המדינה והשלטון.
- קרא להשתחרר מהשמות הלועזיים ולהחליף את שם המשפחה לשם עברי
- הקים ועדה למתן שמות עבריים למקומות ג"ג
- קרא לנוער התפוצות ללמוד עברית
- פעל להקמת האקדמיה ללשון העברית

כיצד מסבירים את ההצלחה של תחיית השפה?

הגורם העיקרי להצלחה:

הצורך למצוא שפה לחברה חדשה

גורמים נוספים שאפשרו את תחיית השפה העברית

• **תנאי הארץ:** לארץ ישראל לא הייתה שפה לאומית משלה

• **העברית שפה מוכרת:**

- העברית הכתובה התקיימה ונמסרה ברציפות הדורות

- העברית שפת התפילה והפיוט

- העברית משמשת שפת תרבות משותפת במפגש בין יהודים ממקומות שונים בעולם (שאין להם שפה משותפת)

- העברית הופכת לשפה מודרנית כתובה בתקופת ההשכלה (סוף המאה ה-18 עד סוף המאה ה-19) – תשתית לדיבור

• **זיקה לאידיאולוגיה לאומית**

כמיהה לשינוי ערכים

רצון לחדש את העברית

לקריאה

למאמר

דילמות יסוד של העברית החדשה - מבוא

פרופ' רפאל ניר ורוביק רוזנטל

מאז סוף המאה ה-18 ובמהלך המאה ה-19 החלה העברית לצאת מארון הספרים היהודי,

למאמר

מרדכי מישור

תחיית הלשון – האומנם נס?